

ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

<https://doi.org/10.34142/23129387.2026.74.01>

UDC 159.94

ORCID 0000-0001-6705-2751

ORCID 0000-0001-7023-1494

ORCID 0000-0002-4434-5815

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЯК ЧИННИКА ПРОФЕСІЙНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ

*Марина Л. Варакута^{1ABCD}, Антон В. Поденко^{2ABCD},
Надія Г. Скрипник^{3A}*

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,*

1 - аспірантка кафедри психології

E-mail: mlvarakuta@gmail.com

*2 – кандидат психологічних наук, доцент, доцент
кафедри психології*

E-mail: pav7@ukr.net

3 – викладач кафедри психології

E-mail: skrypnik.n@ukr.net

Актуальність дослідження. Статтю присвячено обґрунтуванню толерантності до невизначеності як фундаментального ресурсу професійної соціалізації студентської молоді в умовах трансформації освітнього простору та воєнних викликів в Україні. Невизначеність розглядається як потужний стресогенний чинник, що охоплює як загрози для життя, так і суто освітні виклики онлайн-навчання, що призводить до тривоги та дезорієнтації. Метою роботи є теоретико-методологічне обґрунтування компонентів толерантності до невизначеності та аналіз її впливу на динаміку формування професійної ідентичності студентів.

Методи дослідження. Робота базується на комплексі теоретичних методів: системно-структурному аналізі наукових джерел (для детермінації компонентів толерантності до невизначеності), порівняльно-генетичному методі (для вивчення етапів професійної свідомості) та систематизації психологічних підходів до розуміння життєдіяльності особистості як суб'єкта. Процедура дослідження охоплювала аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців із фокусом на експсихологічному підході Ю. Швалба, концепції професійного становлення Н. Шевченко та етапах адаптації в умовах воєнного стану за М. Левченко.

Результати. Встановлено, що толерантність до невизначеності є інтегральною характеристикою особистості, яка включає когнітивний, афективний та конативний компоненти. Описано стадії професійної соціалізації крізь призму нормативних конфліктів (неузгодженості, десемантизації, смислових протиріч) та стратегій адаптації (нормальної, конформістської, захисної). Доведено, що успішна адаптація в умовах війни розгортається етапно (від ознайомлення до асиміляції) і базується на синергії особистісних ресурсів — стресостійкості, емоційного інтелекту та суб'єктності. Дані підтверджують, що суб'єктність є ключовим механізмом трансформації невизначеності у простір для самоактуалізації та посттравматичного зростання.

Ключові слова: толерантність до невизначеності; професійна соціалізація; онлайн-освіта; психологічна адаптація; суб'єктність; стресостійкість; студентська молодь; емоційний інтелект; копінг-стратегії.

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ANALYSIS OF TOLERANCE TO UNCERTAINTY AS A FACTOR OF STUDENTS' PROFESSIONAL SOCIALIZATION

**Maryna L. Varakuta^{1ABCD}, Olena O. Shcherbakova^{2ABCD},
Nadiya G. Skrypnyk^{3A}**

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University,

1 - Postgraduate Student, Psychology department,

Ukraine E mail: mlvarakuta@gmail.com

*2 – candidate of psychological sciences, associate professor,
Psychology department,*

E mail: pav7@ukr.net

2 – lecturer of Department of Psychology, H.S. Skovoroda

Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: skrypnik.n@ukr.net

Relevance of the study. *The article substantiates the relevance of studying tolerance to uncertainty as a fundamental resource for the professional socialization of student youth in the context of the educational space transformation and military challenges in Ukraine. Uncertainty is considered a powerful stress factor, encompassing both life-threatening hazards and purely educational challenges of online learning, which leads to anxiety and disorientation. The goal is the theoretical and methodological substantiation of the components of tolerance to uncertainty and the analysis of its impact on the dynamics of students' professional identity formation.*

Research methods. *The study is based on a complex of theoretical methods: systemic-structural analysis of scientific sources (to determine the components of tolerance to uncertainty), comparative-genetic method (to study the stages of professional consciousness), and systematization of psychological approaches to understanding individual life activity as a subject. The procedure involved analyzing the works of domestic and foreign researchers, focusing on the eco-psychological approach of Yu. Shvalb, the concepts of professional development by N. Shevchenko, and the stages of adaptation under martial law by M. Levchenko.*

Results. *It is established that tolerance to uncertainty is an integral characteristic of the personality, including cognitive, affective, and conative components. The stages of professional socialization are described through the prism of normative conflicts (inconsistency, desemantization, semantic contradictions) and adaptation strategies (normal, conformist, defensive). It is proven that successful adaptation in war conditions unfolds in stages (from orientation to assimilation) and is based on the synergy of personal resources — stress resistance, emotional intelligence, and subjectivity. The data confirm that subjectivity is a key mechanism for transforming uncertainty into a space for self-actualization and post-traumatic growth.*

Keywords: *tolerance to uncertainty; professional socialization; online education; psychological adaptation; subjectivity; stress resistance; student youth; emotional intelligence; coping strategies.*

Вступ. *Постановка проблеми в сучасній психологічній науці набуває особливої гостроти через перманентний стан*

соціально-економічних трансформацій та воєнні виклики в Україні. Невизначеність стає невід'ємною характеристикою сучасного світу, що створює додаткове стресове навантаження на особистість. В освітньому контексті цей феномен пов'язаний із браком інформації щодо організації навчального процесу, нечіткістю критеріїв оцінювання та відсутністю безпосереднього контакту з викладачами, що провокує тривогу та дезорієнтацію.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю підготовки фахівців, спроможних оперативної та ефективно адаптуватися до несприятливих соціальних обставин, володіючи внутрішніми ресурсами для самовдосконалення. Толерантність до невизначеності (ТН) виступає як інтегральна характеристика особистості, що дозволяє витримувати напруження кризових ситуацій.

Мета. Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування толерантності до невизначеності як інтегративного чинника професійної соціалізації студентів та аналіз механізмів її впливу на адаптаційні процеси в умовах цифрової трансформації освіти та воєнного стану.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано комплекс теоретичних методів: системно-структурний аналіз для детермінації компонентів ТН; порівняльно-генетичний — для вивчення етапів професійної свідомості; узагальнення та систематизацію психологічних підходів.

Теоретичний базис дослідження склали праці зарубіжних (А. Үц, Р. Dayan, N. Budner, M. Vives) та вітчизняних науковців. Особливу увагу приділено екопсихологічному підходу Ю. Швалба щодо суб'єктності особистості, концепції професійного становлення Н. Шевченко, а також розробкам Т. Титаренко (життєконструювання), Ю. Мельник (феноменологія невизначеності), О. Кокуна (адаптаційний потенціал) та Є. Карпенка (емоційний інтелект). Аналіз стратегій адаптації базувався на роботах Л. Штомпеля та О. Власової.

Результати дослідження. Дослідження динаміки професійної соціалізації студентів-психологів дозволяє виокремити низку закономірних етапів, кожен з яких

супроводжується специфічними адаптаційними викликами. Н. Шевченко обґрунтовує стадійність формування професійної свідомості, акцентуючи увагу на нормативних конфліктах (Сергієнко, 2024: 44). Зокрема, на початкових етапах навчання (1–2 курси) домінує «конфлікт неузгодженості», зумовлений розбіжністю між ідеалізованими очікуваннями студента та реальною складністю академічного середовища. Успішне подолання цього конфлікту за умови високої толерантності до невизначеності стає підґрунтям для подальшої професійної ідентифікації.

На етапі завершення базової підготовки (3 курс) закономірно виникає криза «десемантизації», що характеризується втратою сенсу початкових навчальних мотивів. Як зазначає Н. Шевченко, це вимагає від майбутнього фахівця ревізії ціннісних орієнтацій та переходу до глибинного засвоєння професійної ролі (Сергієнко, 2024: 46). У цей період ТН виступає стабілізуючим ресурсом, що дозволяє витримувати внутрішню напругу від невідповідності між наявними знаннями та практичними вимогами діяльності.

Важливим для розуміння результативності соціалізації є аналіз стратегій психологічної адаптації. Л. Штомпель пропонує тривірневу класифікацію таких стратегій (Старинська, 2015: 22):

Нормальна адаптація, що має творчий, активно-перетворювальний характер. Студент не просто пристосовується до обставин, а використовує ситуації невизначеності як ресурс для самоактуалізації, що корелює з екопсихологічним підходом Ю. Швалба щодо суб'єктності особистості (Титаренко, 2024: 14).

Конформістська адаптація, за якої відбувається некритичне прийняття зовнішніх умов ціною відмови від власної автономії.

Захисна адаптація, що базується на механізмах психологічного захисту та часто призводить до дезадаптації, оскільки лише ілюзорно знижує рівень стресу від невідомості.

У контексті сучасних кризових трансформацій Т. Титаренко наголошує на важливості життєконструювання як способу подолання наслідків несподіваної невизначеності.

Згідно з її підходом, здатність особистості до рефлексії власних переживань та прийняття нестандартних рішень є ключовою умовою збереження психологічного добробуту та досягнення посттравматичного зростання (Титаренко, 2020: 6). Таким чином, успішна професійна соціалізація виявляється в здатності студента перетворювати кризові ситуації на етапи особистісного становлення, що підкріплюється розвиненим адаптаційним потенціалом (Корольчук, 2002: 112).

Важливим складником загального адаптаційного потенціалу студента в умовах освітніх викликів є стресостійкість, яку Н. Бардин визначає як індивідуальну здатність зберігати працездатність та адаптуватися в екстремальних умовах. Ця інтегративна властивість базується на особистісних ресурсах подолання стресу та сприяє підтримці позитивного психічного стану навіть за умови значного тиску середовища. У свою чергу, Л. Тютюнник акцентує увагу на когнітивному аспекті стресостійкості, що проявляється через взаємодію між сприйняттям стресової ситуації, суб'єктивною оцінкою власних можливостей та об'єктивними обставинами. Узагальнюючи наукові підходи, стресостійкість можна визначити як інтегративну властивість, що поєднує емоційні, когнітивні, поведінкові та фізіологічні компоненти психічної діяльності (Стрес та стресостійкість, 2020: 56).

Ефективність адаптації до онлайн-освіти значною мірою опосередковується емоційним інтелектом. Г. Захарчин (2020) зазначає, що цей конструкт пронизує всі види адаптації — від психофізіологічної до професійної. Розширюючи це розуміння, Є. Карпенко виокремлює три фундаментальні аспекти емоційного інтелекту, що є критичними для подолання невизначеності (Карпенко, 2019).

- адаптивність, яка забезпечує здатність гнучко пристосовуватися до нових умов;

- асертивність, що дозволяє конструктивно відстоювати власні та чужі інтереси в освітньому просторі;

- усвідомлення емоцій, як здатність розуміти власні емоційні стани та емоції оточуючих.

Успішність психологічного пристосування до умов невизначеності також тісно корелює зі структурою самоставлення особистості. О. Малихіна підкреслює важливість формування стійкої «Я-концепції», водночас застерігаючи, що значний розрив між «Я-ідеальним» та «Я-реальним» може викликати негативні психологічні стани, знижуючи навчальну мотивацію та професійне зростання. Позитивне самоставлення виступає внутрішнім фільтром, крізь який студент інтерпретує зовнішні виклики. В. Острова доповнює це твердженням про значущість здатності студента займати позицію «зовнішнього спостерігача» щодо власної особистості, що дозволяє розглядати свої можливості та якості як інструменти для досягнення особистісних цілей (Малихіна, 2021: 29).

Процес професійного становлення нерозривно пов'язаний із самовизначенням та самореалізацією. Як зазначає О. Котух (2021), життєва перспектива особистості не є наперед заданою — вона активно конструюється, постійно корегується та уточнюється відповідно до нових життєвих викликів. При цьому успішна адаптація створює необхідне підґрунтя для самоактуалізації, дозволяючи особистості розкривати свій потенціал без надмірного напруження психологічних ресурсів. Важливу роль у цьому механізмі відіграє мотивація, яка, за Є. Карпенком (2020), виступає психологічним інструментом втілення особистісних смислів у реальну життєдіяльність як у внутрішньому світі, так і в зовнішній реальності. Успішне подолання суперечностей на цьому шляху сприяє підвищенню професійної компетентності та цілісному особистісному розвитку.

Обговорення. Проведений теоретико-методологічний аналіз підтверджує, що в умовах сучасних суспільних трансформацій процес психологічної адаптації студентів набуває специфічних рис, які суттєво відрізняють його від стабільного періоду життєдіяльності. Порівняння теоретичних моделей дозволяє стверджувати, що успішність цього процесу визначається не лише статичними характеристиками особистості, а й динамікою адаптаційного потенціалу, що має відносний, а не абсолютний характер. Згідно з дослідженнями

О. Резнікової, цей потенціал розгортається етапно: від забезпечення завдання орієнтування на першому курсі до мобілізації ресурсів та готовності до ускладнення адаптаційних завдань на випускних етапах навчання (2017: 116). При цьому важливо враховувати, що кожен етап професійної соціалізації супроводжується специфічними викликами, які вимагають від студента актуалізації різних рівнів психічної регуляції.

Особливого значення в умовах тривалого соціального стресу та воєнного стану набуває часовий аспект адаптації, який у кризових умовах стає більш розтягнутим та енерговитратним. Спираючись на модель М. Левченко та колег, ми простежуємо послідовну зміну стадій: від початкового ознайомлення до асиміляції, що супроводжується інтерналізацією нових соціальних норм і цінностей у непередбачуваному середовищі (Левченко, Феденько, Форостян, 2022: 187-188). На відміну від традиційного навчання, де адаптація відбувається переважно до академічних вимог, у сучасних реаліях цей процес характеризується обов'язковістю та необхідністю пристосування до радикально змінених способів життя. Це зумовлює нелінійність адаптаційної траєкторії, де періоди стабілізації можуть раптово змінюватися новими фазами дезорієнтації під впливом зовнішніх подій.

Важливо підкреслити, що стадія асиміляції в умовах тривалої кризи не означає повернення до «довоєнної норми» або попереднього стану психічного рівноваги, а є фактичним формуванням «нової нормальності». У цьому стані студент активно перебудовує свою особистість, світогляд та життєві стратегії відповідно до викликів складних реалій, де невизначеність стає звичним фоном життєдіяльності. Такий підхід корелює із концепцією Т. Титаренко про посттравматичне зростання, згідно з якою особистість, долаючи етапи акомодатії до екстремальних умов, набуває складнішого, багатовимірного ставлення до власного досвіду (Титаренко, 2020: 6). Це дозволяє розглядати адаптацію не лише як механізм виживання, а як фундамент для підвищення психологічного добробуту через переосмислення життєвих цінностей та цілей професійного розвитку.

Важливою точкою наукової дискусії є суперечливість впливу невизначеності на процес професійного становлення. На відміну від традиційних підходів, де вона розглядається переважно як деструктивний чинник, що провокує тривогу та дезорієнтацію, наше обговорення підкріплює думку про її потенційну стимулювальну функцію для розвитку колективної життєстійкості та активізації прихованих внутрішніх ресурсів. Такий погляд узгоджується з ідеєю Ю. Мельника (Марціновська, 2016), який визначає невизначеність як «поле» взаємодій, де розгортається активність людини, що відповідає викликам не лише конкретної ситуації, а й власної долі в цілому. Таким чином, ситуація невідомості виступає не просто як бар'єр, а як необхідна умова для кристалізації професійної позиції майбутнього фахівця через подолання суперечностей [14, с. 193].

У цьому контексті особливої ваги набуває роль суб'єктності особистості. Згідно з екопсихологічним підходом Ю. Швалба, здатність інтегрувати складні життєві обставини у власний досвід є ключовою характеристикою суб'єкта життя. Людина не просто пасивно пристосовується до обставин, а свідомо створює ситуації невизначеності, щоб серед множини можливостей знайти та реалізувати власний унікальний шлях їх вирішення. Таке розуміння життєдіяльності як активно-перетворювального ставлення до власного шляху дозволяє студенту трансформуватися з «продукту обставин» на активного творця своєї професійної біографії, що є критично важливим в умовах онлайн-освіти [15, с. 147].

Зіставлення цих теоретичних положень із концепцією Н. Шевченко дозволяє ґрунтовніше проаналізувати динаміку нормативних конфліктів у професійній соціалізації. Успішність подолання «конфлікту неузгодженості» на початкових курсах та кризи «десемантизації» на третьому курсі безпосередньо залежить від готовності студента до рефлексивного бачення власного майбутнього. Ми стверджуємо, що професійна соціалізація реалізується ефективно лише тоді, коли студент здатен конструктивно працювати з суперечностями між теоретичними знаннями та практичним досвідом, інтегруючи їх

у цілісну компетентність. Саме в точках найбільшої невизначеності відбувається найінтенсивніше формування професійної ідентичності через вибір та інтерналізацію нових смислів діяльності (2006: 15-16).

Окрему наукову дискусію викликає питання співвідношення особистісних ресурсів у структурі толерантності до невизначеності. Якщо О. Кокуном (2004) наголошується на пріоритетності активаційних та мотиваційно-вольових компонентів системи адаптації, які забезпечують мобілізацію зусиль для досягнення значущих цілей, то аналіз підходів Є. Карпенка та Г. Захарчина вказує на те, що саме емоційний інтелект виступає інтегруючим механізмом, який пронизує всі рівні адаптації — від психофізіологічної до професійної. Ми вважаємо, що в умовах дистанційного навчання емоційна адаптивність та асертивність є більш значущими предикторами успіху, ніж суто когнітивна гнучкість, оскільки вони дозволяють студенту зберігати контроль над ситуацією навіть за відсутності звичних зовнішніх опор і безпосереднього контакту з викладачем (Карпенко, 2018.: 86-87).

Важливим аспектом обговорення є взаємозв'язок між рівнем толерантності до невизначеності та ефективністю використовуваних копінг-стратегій. Дослідження У. Паралкар та Д. Кнутсон свідчать, що інтолерантність до невизначеності є пріоритетним предиктором вибору стратегій уникнення академічного стресу, що часто призводить до необдуманих або передчасних рішень. Натомість студенти з розвинутою ТН частіше звертаються до проблемно-орієнтованих стратегій, таких як планування та позитивна переоцінка. Це дозволяє стверджувати, що ТН функціонує як когнітивно-перцептивний фільтр, який трансформує сприйняття «загрози» на сприйняття «виклику», активізуючи конструктивну поведінку замість захисної (Paralkar & Knutson, 2021: 8-9).

Не менш значущим чинником успішної адаптації виступає структура самоставлення та самооцінки особистості. Згідно з думкою О. Малихіної (2021), формування стійкої «Я-концепції» є необхідною умовою для подолання стресогенного впливу невизначеності, проте значний розрив між «Я-ідеальним» та «Я-

реальним» в умовах обмежень онлайн-навчання може провокувати негативні психологічні стани та знижувати навчальну мотивацію. Ми погоджуємося з твердженням В. Острової (2015) про важливість здатності студента займати позицію «зовнішнього спостерігача» щодо себе. Це дає змогу особистості сприймати власні якості та знання як інструменти, що підлягають вдосконаленню, а не як статичні ознаки, що нівелюється почуттям безпорадності перед мінливими обставинами.

Водночас необхідно враховувати критичні ризики дезадаптації, які виникають при вичерпанні внутрішніх ресурсів або відсутності належної зовнішньої підтримки. Як зазначає І. Сергієнко, психосоціальна дезадаптація в студентському середовищі є наслідком тривалого емоційного стресу, що призводить до часткової або повної втрати здатності відповідати вимогам середовища (Сергієнко, 2024: 51). Це спричиняє деформацію ціннісних орієнтацій та порушення автономності особистості. Г. Волнушкіна (2016: 109) підкреслює, що така дезадаптація часто супроводжується станом напруженості, зниженням активності у навчанні та навіть психосоматичними порушеннями. Ми стверджуємо, що саме рівень толерантності до невизначеності виступає тим детермінаційним фактором, який визначає, чи стане стресова ситуація поштовхом до розвитку, чи призведе до професійної деструкції.

Актуалізація адаптаційного потенціалу студента неможлива без створення сприятливого освітнього середовища, яке збагачує особистісні ресурси та стимулює активність. Таке середовище має функціонувати як підтримувальна система, що усуває бар'єри для участі та формує безпечні простори для взаємодії. Важливо розуміти, що успішність адаптації визначається гармонійною синхронізацією особистісного розвитку та середовищних умов. Для студентів, які знаходяться в умовах онлайн-навчання, освітнє середовище повинно трансформуватися з простого джерела інформації в простір для самостійності та креативності, де встановлення чітких правил та очікувань допомагає структурувати хаотичність зовнішніх подій.

Зіставлення трьох стратегій психологічної адаптації за Л. Штомпелем дозволяє чіткіше окреслити бажаний вектор професійної соціалізації (2020:, 61). У той час як конформістська стратегія обмежує автономність, а захисна — лише маскує проблеми через активізацію психологічних захистів, нормальна адаптація постає як найбільш конструктивний шлях. Вона має творчий характер, базується на активних діях та вчинках, що не лише узгоджуються з суспільними цінностями, а й сприяють їх розвитку. Ми вважаємо, що формування здатності до «нормальної адаптації» в ситуаціях високої невизначеності є ключовим індикатором сформованості професійної ідентичності майбутнього фахівця, здатного досягати результатів без надмірного напруження психофізіологічних ресурсів.

Отже в основі успішної професійної соціалізації лежить перетворення життєдіяльності на активно-перетворювальне ставлення суб'єкта до власного шляху. Життя в умовах невизначеності постає як «матеріал для творчості», де сенс виступає мотиваційною основою. Особистість, інтегруючи складні обставини, перестає бути пасивним продуктом обставин і стає активним творцем власної біографії. Таким чином, успішна адаптація студентів до онлайн-освіти в умовах сучасної кризи — це цілісний процес самопроєктування, де кожен виклик невідомості стає точкою зростання, забезпечуючи перехід від простого виживання до повноцінного професійного та особистісного розквіту.

Висновки. Теоретико-методологічний аналіз проблеми толерантності до невизначеності дозволяє констатувати, що в сучасних реаліях цей конструкт виступає базовим ресурсом професійної соціалізації студентів. Невизначеність у закладах вищої освіти наразі є складним стресогенним чинником, який поєднує безпекові ризики воєнного стану та дидактичні виклики онлайн-навчання, такі як дефіцит інформації та обмеження соціальної взаємодії. У цьому контексті толерантність до невизначеності постає як інтегральна характеристика особистості, що охоплює когнітивний, афективний та конативний рівні, забезпечуючи здатність індивіда витримувати

високе психологічне напруження без втрати продуктивності. Доведено, що успішність професійного становлення залежить від ефективності подолання нормативних конфліктів — від первинної неузгодженості очікувань до криз десемантизації та смислових протиріч на завершальних етапах навчання.

Важливою закономірністю є те, що адаптація в умовах тривалої кризи набуває характеру формування «нової нормальності», де стадія асиміляції передбачає повну інтеграцію в середовище через інтерналізацію нових соціальних норм і цінностей. Ключовим механізмом такої трансформації виступає суб'єктність студента, яка дозволяє йому перетворюватися з пасивного об'єкта обставин на активного творця власного досвіду, здатного до посттравматичного зростання. Ефективність цього процесу безпосередньо корелює із синергією внутрішніх ресурсів, зокрема стресостійкості та емоційного інтелекту, а також наявністю сприятливого освітнього середовища, що стимулює перехід від захисних стратегій до конструктивної нормотворчої діяльності.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються у проведенні емпіричної перевірки ролі толерантності до невизначеності в структурі професійної ідентичності майбутніх психологів. Окрему наукову увагу слід приділити розробці та впровадженню спеціалізованих програм психологічної підтримки, спрямованих на зміцнення колективної життєстійкості та розвиток адаптивних копінг-стратегій у студентської молоді в умовах перманентних соціальних трансформацій.

Етика, фінансування, конфлікт інтересів. Автори підтверджують дотримання принципів та стандартів публікаційної етики, що відповідають COPE та рекомендаціям міжнародних медичних редакторів. Зовнішнє фінансування не отримувалося. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

Сергієнко І. (2024). Особливості психосоціальної дезадаптації працівників державної служби України з надзвичайних ситуацій, які

перебували під окупацією. Disaster and crisis psychology problems, 2024. № 2(8),50-60. DOI - <https://doi.org/10.52363/dcpp-2024.2.5>

Старинська Н. В. (2015). Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки: монографія. Київ : «Інтерсервіс».

Титаренко Т. М. (2024). Моє майбутнє залежить від мене: практики здорового сьогодення у воєнних і повоєнних умовах : монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД.

Титаренко Т. М. (2020). Посттравматичне життєтворення: способи досягнення психологічного благополуччя: монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД.

Корольчук М.С. (2002). Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення діяльності. Збірник наукових статей Київського міжнародного університету. Серія : Педагогічні науки. Психологічні науки. Київ : Правові джерела, 2. 191 - 211.

Стрес та стресостійкість в діяльності працівників правоохоронних органів: Навчально-методичний посібник / Бардин Н. та ін. Львів (2020).

Захарчин, Г. М., Гладун С. О. (2020). Емоційний інтелект у контексті адаптації молодих фахівців до професійної діяльності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород : Гельветика, 29. 57-60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-29-11>

Малихіна О.А. (2021). Психологічні умови формування самоповаги у студентів вищих навчальних закладів: дис.. канд. пед. наук. 19.00.07. Київ.

Карпенко Є. В. (2019). Аксиологічний зміст емоційного інтелекту як запорука конгруентного життєздійснення особистості. Психологія і суспільство. Вип. 1. С. 67–73.

Кокун О.М. (2004). Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: Монографія. – К.: Міленіум.

Котух О. В. (2021). Особливості самореалізації студентів різної статі: інтегративний підхід. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки, 3. 46-52. DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2021-3-6>

Левченко М., Феденько С., Форостян А. (2022). Особливості соціальної адаптації здобувачів вищої освіти до освітнього процесу в умовах воєнного стану. Актуальні питання гуманітарних наук, 52, Т 2, 185-192. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-2-28>

Марціновська І. П. (2016). Психотравмуюча ситуація та її наслідки. Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії : зб. наук. роб. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф. (21-22 жовтня 2016 р. м. Одеса). Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 52-56.

Особистісні детермінанти еколого-орієнтованої життєдіяльності : монографія / Ю. М. Швалб, О. Л. Вернік, О. О. Вовчик-Блакитна, О. В. РудоміноДусяцька ; за ред. Ю.М. Швалба. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (2018).

Шевченко Н.Ф. (2006). Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти: автореф. дис... д-ра психол. наук: 19.00.07. Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Київ.

Карпенко З. С. (2018). Аксиологічна психологія особистості : монографія. 2-ге вид., перероб. і доповн. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Paralkar U., Knutson D. (2021). Coping with academic stress: Ambiguity and uncertainty tolerance in college students. Journal of American College Health, 71(2),1-9. DOI: [10.1080/07448481.2021.1965148](https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1965148)

Острова В.Д. (2015). Проспективна ідентичність як чинник соціально-психологічної адаптації студентської молоді: дис..канд. психол. наук. 19.00.05. Київ.

Волнушкіна Г.В. (2016). Соціально-психологічні особливості процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі. Актуальні проблеми психології : Зб. наук. праць. Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Т. 9.. 9. 107-116.

Штомпель Л.М. (2020). Об'єктивні і суб'єктивні чинники психологічної адаптації учнів до складання ЗНО. Проблеми сучасної психології, 60–68. DOI <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2020-2-7>

Отримано: 14 01 2026 року
Прорецензовано: 22 01 2026 року
Прийнято до друку: 23 01 2026 року